

VOERENS BLAEDSJE

België – Belgique

PB 3790

12/3795

Nr. 78 — april, mei, juni 2023

Heem en Natuur Voeren

Regionaal maar ook globaal

In de zomer van 2015 moest ik in het ziekenhuis mijn stervende zus dagelijks bijstaan. Het ziekenhuis is een functionele plek waar je goed geholpen kunt worden maar voor de dagelijkse bezoeker valt het verblijf er niet mee. Mijn zus zei niet zoveel meer en wanneer dat wel het geval was, was het niet direct om vrolijk van te worden.

Je gaat vanzelf verlangen naar je vrijheid en je eigen dingen. Af en toe slenterde ik wat door het ziekenhuis, en het moet gezegd worden, het Zuiderland ziekenhuis is rijkelijk versierd met kunst van jonge kunstenaars die in Maastricht gestudeerd en gewerkt hebben. De werken deden je de alledaagsheid en treurigheid van de omgeving een beetje vergeten.

In de cadeaushop van het ziekenhuis eigenlijk alleen maar treurig stemmende alledaagsheid, niks interessants om eens door te bladeren. Maar op een dag trof ik er een krantje aan 'om mee te nemen', dat de naam 'Zuyderland' droeg. Het was een krantje op magazineformaat waar de 'verlichting' van af spatte. En dat terwijl het een drukwerk was dat de regionale cultuur van het zuiden van Nederland en de aangrenzende delen van Vlaanderen onder de aandacht bracht.

De regionale in-steek was een aanduiding in geografische zin en niet een begrip waarmee we in een soort oubollig regionalisme zouden terecht komen. Het blad liet zien welke kwaliteiten er onder ons zijn en dat regionale cul-

Een rood kruisje hierboven? Dan heb je wellicht je lidgeld voor 2023 nog niet betaald...

- 638 Regionaal maar ook globaal
- 639 Een verslag van de Werkwinkel op 23 januari 2023
- 640 ... en op 15 maart 2023
- 641 Crash Britse bommenwerper in het Veursbos 80 jaar geleden
Autobusramp in Warsage 75 jaar geleden
- 642 Het stokpaardje van... Elza Vandenabeele
Wat vinden de lezers van D'r Koeënwoof?
- 643 Drukjacht op everzwijnen
- 644 Zwaluwen onder dak in Voeren — weggeefactie nestkastjes
- 645 Vleesetende paddenstoelen
Veurswandeling op 21 mei 2023

tuur niet alleen een repetitie was in gewoonten uit het verleden maar dat die ook een accent kan geven aan de hedendaagse kunst en kunstbeleving. Toen mijn zus overleden was en ik niet meer in het ziekenhuis kwam heb ik een abonnement genomen en ik geniet nu al enkele jaren van het inmiddels van naam veranderde Zuiderlucht. Het heet nu **Zout**, waarschijnlijk verwijzend naar het 'zout in de pap' en met die verwijzing is niet teveel gezegd. Ze noemen het zelf het grootste cultuurblad van Nederland en Vlaanderen. Een keer per maand een papieren uitgave maar elke week een digitale up – date die je op de hoogte van de agenda aan tentoonstellingen in een gebied dat loopt van Antwerpen, Den Bosch tot Heerlen.

Zout streeft geen volledigheid na maar haalt, om nog eens ander beeld te gebruiken, de krenten uit de pap. Maar het laat ons ook kennismaken met interessante mensen die het scheppende werk doen. Het loont de moeite om de website te bezoeken, dat is gratis, maar de uitgevers snakken natuurlijk er naar om hun financiële armslag te verruimen. Mijn zus heb ik die zomer van 2015 verloren, Zout herinnert me altijd weer even aan haar en dat treurige ziekenhuis. Kijk in elk ge-

Voor € 15,- ben je een jaar lang lid!

Het Voerens Blaedsje is het kwartaalbericht van **Heem en Natuur Voeren**.

Secretariaat: Ingrid Briers, De Plank 85, 3790 Sint-Martens-Voeren
secr@heemennatuurvoeren.be

<https://heemennatuurvoeren.be>
IBAN: BE10 7353 5203 4004 BIC: KREDBEBB

Samenstelling en eindredactie: Rik Palmans, Sint-Pieterstraat 7, 3792 Sint-Pieters-Voeren, rik@heemennatuurvoeren.be

Aan dit Blaedsje werkten mee: Ingrid Briers, Joep Buysen, Chris en Gudrun Coeckelbergh-Poelmans, Jettie de Wal, Julien Geelen, Hanne Mengels, Ferdinand Mertens, Anne van der Linden, Ferdinand Mertens, Rik Palmans, Rita Plattau, Jos Tuerlinckx.

Afgiftekantoor 3790 Voeren, Erkenningsnummer P 303632

val eens op de site of meldt je aan op: www.zoutmagazine.eu/ op zaterdag!

Mij spreekt de culturele betrokkenheid tussen Vlaanderen en Nederland erg aan en ik verheug me dat het culturele aanbod in de beide landen, vooral de theaters en de muziek steeds meer als één aanbod gezien wordt.

Tegelijk schrik er van dat ik op de Vlaamse televisie soms met moeite de Vlaamse sprekers kan verstaan. In de huidige tijd vinden we het Nederlands nog wel als een gezamenlijk bezit maar hoever de uniformiteit moet gaan, of hoeveel verschil willen we toelaten en/of stimuleren moet onderwerp van gesprek zijn?

Gelukkig is er nog een platform, de Nederlandse Taalunie, waarin we ons aan elkaar verplicht voelen, ook al is te verneemen dat dit niet gemakkelijk gaat. De Taalunie heeft een inte-

ressante website en een gratis interessante Nieuwsbrief. En nu ik toch aan het 'aanbevelen' ben: er is ook nog een tijdschrift waar eminente redacteurs en schrijvers elk kwartaal een hoogstaand product op tafel leggen en waar de ontwikkelingen in het denken van Vlaanderen en Nederland grondig gevolgd en besproken wordt. Daarnaast geeft het een inzicht in de literaire producties door beknopt belangrijke publicaties te recenseren. Met het blad kun je je laven aan stimulerende bijdrage die zichtbaar maken wat er in onze cultuur om gaat zonder het huis uit te gaan! Het gaat om: 'De Lage Landen / Context bij Cultuur in Vlaanderen en Nederland' – laat u verrassen en bezoek de interessante website: www.de-lage-landen.com De Lage Landen is niet alleen interessant bezit maar ook een fraai vormgegeven boek: een lust voor het oog.

Ferdinand Mertens

Een verslag van de Werkwinkel op 23 januari 2023

Als 13 geïnteresseerde mensen een paar uur bijeenzitten worden er veel weetjes uitgewisseld. Een greep hieruit!

Joep Buysen opende het debat met het tonen van een stalen bol die in 2018 werd gevonden bij Lanckvelt in Moelingen (zie ook Voerens Blaedsje 60, pag. 484). Ook op de Pensool (Sint-Martens-Voeren) zou er ooit eentje gevonden zijn. De vraag bleef of het in die gevallen om kanonskogels dan wel om iets anders kan gaan. Wat alleszins wel een 'oorlogsvondst' is: 47 kogelhulzen in een weiland bij Altenbroek. Gabriella Kaszas (verbonden aan IOED-Oost) liet de hulzen onderzoeken. Uit de inscripties op de onderkant kon worden afgeleid dat het om Amerikaanse munitie gaat:

Een is 10 cm lang en 1,7 cm breed en vermeldt TW 43 als *backstamp*: Twin Cities Ordnance Plant, gemaakt in 1943. Vier kleintjes (0,7 cm diameter) zijn pistoolhulzen, waarvan twee niet leesbaar zijn; de andere vermelden LC 43 (Lake City Ordnance Plant, 1943). De resterende hulzen zijn allemaal 6,3 cm lang en 1,1 cm breed (als ze nog intact zijn). Op eentje staat DM 42 (Des Moines Ordnance Plant, 1942), 5 zijn niet leesbaar, 11 vermelden LC 43 en het resterende twintigtal SL 43 (Saint Louis Ordnance Plant, 1943).

Wellicht kwamen ze hier terecht toen een Amerikaanse leger-

eenheid via Altenbroek de Duitse troepen achtervolgde die zich op 12 september 1944 vanuit 's-Gravenvoeren in de richting van Noorbeek terugtrokken.

Dat bracht het gesprek op de indrukwekkende verzameling die Vincent Heggen in 's-Gravenvoeren heeft aangelegd van materiaal uit de Tweede Wereldoorlog – met de vraag of we niet eens een bezoek daaraan kunnen organiseren. Maar omdat de verzameling over veel kleine ruimten verspreid is, is dat erg moeilijk. Een bezoek aan het fort van Aubin-Neufchâteau (Elbele) komt er wellicht wel. Door de ligging ervan vlak bij Voeren, hebben eerdere jongemannen van hier er in 1939-1940 gediend, o.a. Jef Huynen van 's-Gravenvoeren en Franssen uit de Berg in Sint-Marten.

In mei 1940 hield soldaat Lescrenier van het fort de wacht in een kuil aan de bosrand bij Kattenrot (Sint-Martens-Voeren). (Die kuil is er nog.) 10 mei zag hij de Duitsers binnenkomen langs de 'neutrale weg' en gaf dat telefonisch door aan het fort. Hij schoot er het leven bij in. Een monumentje in de Mot, achter de kerk, herinnert hieraan.

In Voeren zijn er meerdere mensen die zich bezighouden met de Tweede Wereldoorlog, o.a. Jean-Pierre Duijsens van Omroep Voeren en een groepje dat in Sinnich (Teuven) graag een herinneringsplaat zou zien voor een daar neergestort Brits vliegtuig.

Een reeks foto's die Jaak Nyssen in 1977-1978 nam in Sint-Martens-Voeren toonde aan hoe de 'inkom' van het dorp (als je van uit het westen komt) helemaal is veranderd. Enkele mooie vakwerkgevels zijn verdwenen, terwijl er anderzijds ook een heel nieuw gebouw in die stijl is bijgekomen. Het deed er ons aan denken dat er in Remersdaal enkele interessante oude gebouwen staan te vervallen: een rosmolen (waar een paard het mechanisme in beweging moest brengen) en een schuur vlak bij de kerk.

Wie kan ons meer vertellen over *zjwatte vlaam*? In Henri-Chapelle bestaat er een vereniging, *Les amis de*

la tarte noire, die dit gebak opnieuw onder de aandacht wil brengen. Maar bij de lokale bakkers is ze bij ons weten nergens te vinden. Sommigen dachten bij die *zjwatte* (zwarte) aan vlaai van pruimen. Maar het gaat in dit geval over vlaai op basis van gedroogde appels. Of peren, vandaar dat ze in Voeren ook bekend was als *euftevlaam*. De vruchten werden in schijfjes gesneden en gedroogd in de oven, meestal als die nog warm was na het bakken van brood, en konden zo worden bewaard. Voor de vlaai moesten ze opnieuw worden opgeweekt. De zwarte kleur kreeg de vlaai doordat er stroop bij werd gedaan. Op de facebookpagina van de vermelde vereniging staat een recept.

Er is in Voeren in januari een drukjacht op everzwijnen gehouden, ook in het natuureservaat van Altenbroek. Niet dat die

dieren er schade berokkenen, maar van daar zwermen ze uit en eten de maïsvelden leeg, en dan klagen de landbouwers – en terecht. (Een evaluatie van die drukjacht vind je elders in dit Blaedsje.)

(genoteerd door Elza Vandenabeele)

... en op 15 maart 2023

Twee deelnemers presenteerden het initiatief waarmee ze bezig zijn: Roel Kreijns met acties rond vrede voor jongeren (bijvoorbeeld door herdenkingen van gesneuvelde soldaten) en Carlos Montfort met een website over Limburgse dialecten (met onder meer een verwijzing naar informatie die hij vond in de oude jaargangen van Heem op onze website). De bundeling van alle informatie, in de vorm van een thematische website, is nog even in ontwikkeling, maar je kunt zeker al eens gaan kijken op zijn site: www.talig.eu. Hij wil die in toekomst blijven uitbreiden en actualiseren.

Julien Geelen is op zoek naar bijkomende informatie over enkele onderwerpen. Een eerste betreft de inlijving in het Franse leger onder Napoleon, begin 19de eeuw dus. George Gubels noteerde de namen van 28 jongemannen die dat alleen al in Noorbeek overkwam. Hij stelde ook een tekort vast aan mannelijke kandidaten op de ‘huwelijksmarkt’ van die tijd en vermoedt een verband tussen beide. Julien vond voor de zes dorpen de namen van 300 Napoleon-dienstplichtigen. Hoeveel van hen niet teruggekeerd zijn is niet duidelijk, maar wellicht eisten de oorlogen van Napoleon een zwaardere tol dan de Eerste en Tweede Wereldoorlog.

Hij had ook graag meer geweten over collaboratie tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het verzet in Voeren is behoorlijk goed onderzocht en gedocumenteerd. Maar wie toen aan de ‘foute’ kant van de geschiedenis stond, daar wordt niet meer over gesproken. Het blijft moeilijk om namen te noemen. Het kan immers gaan om personen die nu nog familie hebben in Voeren. Dan vinden velen het beter om die pagina’s uit de geschiedenis uit het collectieve geheugen te bannen.

Zelfs wie vóór de oorlog sympathiseerde met Rex, de politieke partij van Léon Degrelle die na 1940 openlijk de kant van de nazi’s koos, wilde daar nadien niet meer aan herinnerd wor-

den. Ook in Voeren had Rex toentertijd veel aanhangers: kasteelheer Lionel de Sécillon van Teuven was vóór de oorlog naast burgemeester ook provincieraadslid voor Rex en kreeg bij de verkiezingen twee derden van de Teuvense stemmen achter zich ⁽¹⁾.

Een andere vraag was of er ook in de Voerdorpen ooit een traditie is geweest om een mei-den te plaatsen. In de dorpen aan de andere kant van de grens hebben er zich enkele laten inspireren door Noorbeek, waar al bijna vier eeuwen lang elk jaar de Brigida-den recht wordt getrokken bij de kerk. (De boom kwam vroeger overigens altijd uit de bossen tussen Sint-Martens-Voeren en Remersdaal.) In diverse dorpen daar is er nu ook elk jaar een den (eigenlijk meestal een spar) in het dorpscentrum te vinden. Elza Vandenabeele herinnerde zich dat de schutterij van Sint-Martens-Voeren ooit eens geprobeerd heeft die traditie hier eveneens te lanceren. Maar het is duidelijk bij een enkele keer gebleven...

Tenslotte nog te vermelden: uit de nalatenschap van Fred de Warrimont kregen we enkele dozen met archiefmateriaal. Ook in het verleden ontfermde Heem & Natuur zich al vaker over dergelijke ‘oude papieren’. Voorlopig vinden die een veilige bergplaats bij Joep Buysen thuis – hij heeft een grote perfect droge ruimte onder zijn huis –, zodat ze zeker niet verloren gaan. Daarom deze oproep: gooi zeker nooit zomaar oude foto’s, documentatie of voorwerpen weg; ze kunnen voor een latere generatie nog boeiende informatie bevatten.

(genoteerd door Rik Palmans)

1. **Martens, P.**, 1970, *De Voerstreek sinds de taalwetten van 1962-’63*. In: *Ons Erfdeel* 13: 160-162.

Crash Britse bommenwerper in het Veursbos 80 jaar geleden

In 2004 nog had Heem en Natuur Voeren samen met Open Monumentendag een herdenking georganiseerd wegens 60 jaar bevrijding. We hadden een tentoonstelling, een rondetafelgesprek, een excursie en een kranslegging door de burgemeester met taptoeblazer en oud-strijders in het Veursbos bij het kleine monumentje voor de gevallen Canadees uit een Britse bommenwerper. Uitgebreide verslagen zijn te lezen in het Voerens Blaedsje nr 7 en d'r Koeënwoof nr 27 (wie heeft ze nog...). Hierbij nog eens de foto die toen ook al in d'r Koeënwoof stond, maar toen onherkenbaar slecht afgedrukt. En op onze site kun je ze nu zelfs in kleur bekijken!

Die Canadees was Sergeant Jack Edward Redmond, boordgunner, en de crash in het Veursbos was op 20 december 1943. Dat gaat dit jaar precies 80 jaar geleden zijn. Steven Volckaerts uit Baal-Tremelo is speciaal geïnteresseerd in bommenwerpercrashes en hun monumenten en vroeg mij naar dit

monumentje. Hij heeft er een klein houten herdenkingskruisje bij geplaatst. Reden voor mij om er weer eens aandacht aan te besteden en ik dacht wel alle gegevens te hebben over de bemanning, maar een beetje snuffelen op internet bracht mij onverwacht oog in oog met Jack. Op de officiële oorlogsveteranensite van de Canadese overheid trof ik een legerfoto van hem aan.

80 jaar geleden is wellicht een gelegenheid om hier weer gepaste aandacht aan te besteden, maar dat zou dan iemand moeten organiseren. Als iemand dat fijn vindt om te doen horen we het graag.

Ondertussen zij we onder leiding van Mark Beckers wel concreet bezig met het oprichten van een nieuw monumentje/informatieplaque dat aandacht moet schenken aan een andere crash, in Sinnich tussen Teuven en Remersdaal. Hiervoor is al een subsidie toegekend door Erfgoed Haspengouw. De gemeente Voeren heeft ook haar toestemming en medewerking verzekerd. Dus dit monument zou dit jaar gerealiseerd moeten kunnen worden.

Joep Buysen

Burgemeester Huub Broers legde op 12 september 2004 een bloemstuk bij het herdenkingskruis voor de gevallen Canadese vlieger Sergeant Jack Edward Redmond, in aanwezigheid van oud-strijders Gerard Brenneraeds (lees in d'r Koeënwoof nr 29 een uitgebreid interview), Jef Lemlyn (weerstandster), Jean Jeuniaux en Martin Cailliau (vlmr).

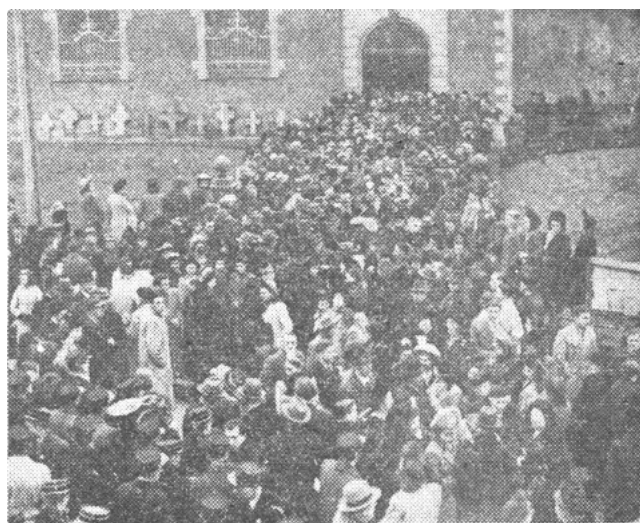
Autobusramp in Warsage 75 jaar geleden

Een 75ste verjaaring is iets speciaals. Dat mag gevierd worden. Dat heb ik dit jaar zelf mogen ervaren. Maar dat mag ook herdacht worden. En zo besef ik dat geluk en verdriet mekaar naaste burens zijn.

Op 8 februari jongstleden was het 75 jaar geleden dat heel wat gezinnen uit 's-Gravenvoeren, Moelingen en aangrenzende gemeenten in diepe rouw gedompeld werden. De witte rozen die het gemeentebestuur legde op de grafzerken van onze begraafplaats in Voeren verbergen de littekens van deze autobusramp, die aan 24 mensen het leven kostte. De dood maakt ons zwijgzaam.

In *Voeren Aktueel* 5/2 van mei 1988 schreef Rob Brouwers een artikel ter gelegenheid van de 40ste verjaaring. Op de website van *Het Belang van Limburg* op datum van 13 september 2022 kan u van auteur Geert Op d'Eynde een uitgebreid verslag lezen en een schitterend getuigende podcast van Voerense nabestaanden beluisteren. https://www.hbvl.be/cnt/dmf20220913_93268228.

Foto hiernaast (uit *Het Nieuws van den Dag*, 14 februari 1948): een massa volk wilde in 1948 de begrafenis van de elf slachtoffers in 's-Gravenvoeren bijwonen.

Julien Geelen

Het stokpaardje van... Elza Vandenabeele

In mei blaast ze 92 kaarsjes uit. Elza Vandenabeele. Geboren in Antwerpen, weduwe van dierenarts Jaak Nijsen, gepensioneerd docente aardrijkskunde, al jaren lid van Heem en Natuur, redacteur voor d'r Koeënwoof en 't Voerens Blaedsje en zeer gewaardeerd natuurgids. Haar stokpaardje? Geologie. 'Een uitvloeisel van mijn vak', vertelt Elza mij in dit interview bij haar thuis. 'Ik zie de streek denk ik met iets andere ogen dan de meeste anderen. Waar nu graften liggen waren vroeger velden. Akkerland geeft aan dat de grond kalkrijk is. Ik zie waar bos ontgonnen is en waar er in het verleden groeves zijn geweest.' Elza leest het landschap als het ware en noemt het zelf een vorm van beroepsdeformatie.

Samen blikken we even een flink stuk terug in de tijd, want hoe komt een Antwerpse tot een studie aardrijkskunde? 'Ik heb heel lang Germaanse talen willen studeren, maar kreeg aan het einde van de middelbare school steeds meer belangstelling voor aardrijkskunde en biologie. Mijn ouders hadden acht jaar vóór de oorlog een huis gebouwd aan de rand van Antwerpen. Daar werd tot na de oorlog niets bijgebouwd, dus eigenlijk woonden we buiten. Ik kreeg als kind oog voor de natuur, ging als hobby plantjes drogen en op naam brengen en tijdens de oorlog gaf mijn oom mij een keer voor mijn verjaardag een boek over plantkunde. Ik denk dat toen mijn interesse is ontstaan. Ik twijfelde tussen een studie aardrijkskunde of biologie. Het werd aardrijkskunde aan de universiteit van Gent, waar in die tijd in de eerste twee basisjaren veel vakken werden gedoceerd waaronder geologie. Ik ben mij daarna gaan specialiseren in plantenaardrijkskunde en slaagde in 1953 met een eindwerk over *De schorren van de Zeeschelde*.

Elza ging lesgeven in Tongeren aan de lerarenopleiding. Een tijdje later trouwde ze met Jaak, met wie zij samen in de studentenbond had gezeten, en vertrok naar de Voerstreek. Toen er een vacature voor aardrijkskundedocent aan de provinciale school in Voeren voorbij kwam, solliciteerde Elza direct en werd aangenomen. Tot aan haar pensioen bleef ze daar werken.

Al snel daarna kwam het gidsen in beeld. 'Ik wilde graag mijn kennis gaan overbrengen tijdens wandelingen, ben een opleiding tot natuurgids gaan volgen en heb op een gegeven moment met Jaak en een aantal anderen een plaatselijke gidsencursus opgezet.'

Haar kennis over de Voerstreek is heel breed. Ze herkent in één oogopslag konijnenpijpen, vossenholen en dassenburchten. Ze gidst algemene wandelingen, bronnenwandelingen en zelfs stiltewandelingen. Elza heeft haar sporen in de Voerstreek dubbel en dwars verdiend. 'Maar', zegt ze, 'ik ga merken dat ik geen tachtig meer ben. De negentig voorbij begonnen de beperkingen. Mijn geheugen wordt lui, ik kruip niet meer onder het prikkeldraad door. Ik wandel nog wel. Minder snel en minder ver, prima genoeg nog om een groep oudere mensen te gidsen', eindigt ze dit prettige gesprek.

Anne van der Linden

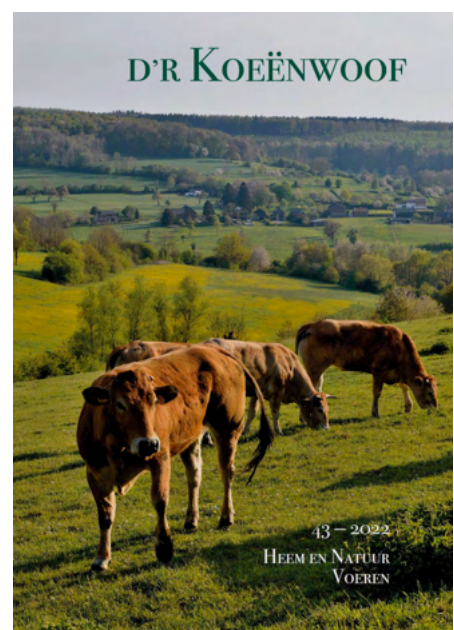
Wat vinden de lezers van D'r Koeënwoof?

Na de publicatie van onze vorige *Koeënwoof* hielden we een online enquête om te weten te komen wat jullie, onze lezers, ervan vonden. We kregen reacties van 32 lezers, dus ongeveer 20% van ons ledenbestand. Vooral uit de open reacties konden we bruikbare tips halen waar we in de toekomst zeker rekening mee zullen houden.

We hadden jullie ook gevraagd een score te geven aan elk artikel afzonderlijk. De resultaten schommelden tussen 3,4 en 4,3, met een gemiddelde van 4,0 (op 5). Dat ervaren we als een sterke appreciatie van het werk van de diverse auteurs. De enkele uitschieters hadden wellicht minder te maken met de stijl of het niveau van het artikel maar eerder met het behandelde thema. Motocross bijvoorbeeld scoorde bij enkele lezers lager, maar we vermoeden dat dat eerder was omdat ze zo'n activiteit niet vinden thuishoren in onze streek met een prachtig landschap en veel natuur.

Meerdere lezers drukten overigens de wens uit om meer natuurgebonden onderwerpen aan bod te zien komen. Dat is een wens waar we ons volmondig achter kunnen scharen.

Maar dan moeten we wel eerst iemand vinden die over zo'n onderwerp een tekst wil schrijven, en dat blijkt niet zo makkelijk te zijn. Als hij/zij niet zelf thuis is in die materie, kan het ook in de vorm van een interview. Dat biedt meteen de mogelijkheid om het allemaal wat lichter te maken. Sommige lezers vinden dat de artikels in *d'r Koeënwoof* wel eens te moeilijk

en te wetenschappelijk zijn, 'niet echt bedoeld voor Jan met de pet'. Iemand zei het zo: 'Er is een groot verschil tussen de artikelen. Soms vind ik ze anekdotisch en interessant maar mis ik diepgang. Andere zijn zeer wetenschappelijk en onderbouwd met veel verwijzingen, maar doen me steeds afhaken. Een tussenvorm zou geweldig zijn.'

Die aansporing willen we in de toekomst zeker meenemen. De 'serieuze' artikels zullen er zeker nog altijd zijn, als was het maar omdat *d'r Koeënwoof* op die manier een 'opbergkast' wordt waarin door de auteurs verzamelde informatie veilig

kan worden opgeborgen en ook in de toekomst nog beschikbaar zal zijn. Maar daarnaast hopen we dat we ook kortere teksten aangeboden krijgen.

Een andere lezer vond dat ook actuele onderwerpen vaker aan bod mogen komen. Hij/zij noemde het project rond het grensoverschrijdende landschapspark een goed voorbeeld. Voor dergelijke actuele ontwikkelingen vinden we ons *Voe-rens Blaedsje* een beter kanaal omdat we daarin korter op de bal kunnen spelen.

Rik Palmans (namens het bestuur van H&N)

Drukjacht op everzwijnen

Foto Raymond De Smet, Natuurpunt

Op 19 januari 2023 organiseerde het Agentschap Natuur en Bos (ANB) in het centrale deel van de Voerstreek een drukjacht op everzwijnen, om de populatiegrootte en daardoor ook de schade in landbouwpercelen te beperken. Het lijkt een beetje vreemd om dat in de winter te doen, als er bijvoorbeeld nog geen maïs op de akkers staat. Maar een beperkt afschot in deze tijd van het jaar verhindert een te sterke aangroei als er weer meer voedsel beschikbaar is en de dieren zich sneller voortplanten.

Een drukjacht is iets anders dan een drijfjacht (die in Vlaanderen overigens verboden is). Het houdt in dat kleine groepjes *trackers* door de bossen lopen, terwijl op enkele vaste plaatsen jagers op een hoogzit post vatten. De everzwijnen slaan dan niet echt op de vlucht, maar verplaatsen zich relatief rustig naar een andere plek. Als ze daarbij langs een van de hoogzitten passeren, kan de jager ze makkelijker en dus ook veiliger afschieten. Het besluit om deze jacht te houden was genomen in de Faunabeheergroep, waarin het ANB, jagers, landbouwers, het gemeentebestuur en Natuurpunt regelmatig samen de situatie evalueren.

In een natuurreservaat is principieel geen jacht toegestaan, tenzij er duidelijk overlast is en het afschieten dus een vorm van bestrijding van die overlast is. Omdat het ANB deze keer de actie coördineerde, wilde Natuurpunt uitzonderlijk erin meegaan.

Uiteindelijk werden er zes dieren geschoten, maar allemaal in de bovenloop van de Voervallei (Vrouwenbos, Alsbos). In het natuurreservaat Altenbroek hebben we die dag geen enkel everzwijn gezien – wel enkele reeën en een vos, maar daar mocht uitdrukkelijk niet op geschoten worden. Op de fauna-beheervergadering nadien werd als verklaring verwezen naar sabotage door de jagers die de jacht pachten in een aan het

reservaat palend gebied: zij zouden er in de dagen vlak voor de drukjacht door verstoring voor gezorgd hebben dat alle dieren uit het reservaat waren verdwenen. (Ik stelde overigens vast dat de everzwijnen enkele dagen later, toen het gesneeuwd had en hun sporen dus makkelijk waren vast te stellen, weer teruggekeerd waren.)

De deelname aan deze drukjacht had in de voorafgaande dagen tot heel wat discussie in onze lokale NP-afdeling geleid. We hadden alle leden die we via e-mail konden bereiken – bij deze dus nog eens een oproep om ons je e-mail-adres door te spelen – gevraagd wat zij ervan vonden. Een reactie die de algemene teneur goed weergeeft: 'Ik steun nu jullie beslissing, al ben ik niet enthousiast over de manier waarop de zwijnenpopulatie wordt aangepakt. Ik heb al vaker drukjacht meegemaakt in het Veursbos (ook een reservaat!) en het resultaat was volgens mij steeds mager, al heb ik dat alleen van horen zeggen, want officiële cijfers heb ik niet gezien, als ze al worden gepubliceerd. Het resultaat staat dan waarschijnlijk ook niet in verhouding tot de inspanningen die gedaan worden, de mogelijke risico's, en de onrust en verstoringen in de natuur die er ongetwijfeld mee gepaard gaan. Ik zou dus heel graag de resultaten van de voorgenomen drukjacht vernemen, en dan gespecificeerd per gebied als ze in heel Voeren drukjacht organiseren. En hoe zit het ter vergelijking met de resultaten van de jacht vanaf de hoogzitten? Een andere bejaging van de zwijnen zal ik dus eerder steunen dan het instrument drukjacht. Zo zijn er in onze streek jagers actief die in opdracht van boeren veel varkens schieten op hun eigen onopvallende en rustige wijze, ook met moderne technieken.'

'Meten is weten', zegt een ander lid. We hebben daar bij de evaluatie nog eens de nadruk op gelegd: bij een eventuele herhaling willen we concrete gegevens over schade door everzwijnen en geen vage argumentatie als 'er is veel schade voor de landbouw'. Het probleem is dat de boeren bijna geen precieze informatie over de geleden schade rapporteren. We deden een beroep op de gemeente om die gegevens in te zamelen, maar daar spelen ze de bal door naar het ANB: op hun 'e-loket wildschade' kun je laten weten dat de everzwijnen hebben toegeslagen. Nu is het ingeven via dat loket wel een beetje omslachtig: je moet inloggen met ItsMe of een andere beveiligingscode en klaarblijkelijk maakt die drempel dat de meesten afhaken (als ze al de weg naar dat e-loket vinden). Om voor de toekomst toch meer gedetailleerde gegevens over everzwijnenschade te verzamelen is er dus nog werk aan de winkel.

Rik Palmans

Zwaluwen onder dak in Voeren — weggeefactie nestkastjes

Binnenkort komen de zwaluwen weer terug van hun overwintering in Centraal- en West-Afrika, ticket enkele reis ca 8.000 kilometer.

In Voeren komen de volgende drie soorten 'zwaluwen' voor als broedvogel:

- De Boerenzwaluw is best gekend als vogel van het landbouwgebied; in Voeren nog een 80-150 paartjes?
- De Huiszwaluw is de zwart-witte zwaluw van de dorpskernen; in Voeren zijn er nog een 200-tal nesten, waarvan 100 in Sinnich (Teuven).
- De Gierzwaluw doet het niet goed in Voeren met minder dan 20 getelde nesten.

Meer informatie over herkenning en levenswijze van de zwaluwen kan je vinden op:

<https://www.natuurpunt.be/pagina/boerenzwaluw>

<https://www.natuurpunt.be/pagina/huiszwaluw>

<https://www.natuurpunt.be/pagina/gierzwaluw>

Hoe kunnen we de zwaluwen helpen?

- Houd of maak gebouwen zoals schuren, stallen en hoge gebouwen toegankelijk voor Boerenzwaluw.
- Hang een kunstnest voor Huiszwaluw of Gierzwaluw (zie verder).
- Maak een modderplekje vlakbij de nestplaatsen huis of stal.
- Gebruik geen herbiciden of pesticiden.
- Als je overlast van mest wil vermijden, kan je een mestplankje hangen een 50-tal cm onder de nesten of nestkastjes.

© CCnf - Chris Coeckelbergh

Nestkasten aan de kerk

In het voorjaar van 2023 zullen er 46 nestkasten opgehangen worden voor Huiszwaluw en Gierzwaluw aan de noordgevel van de kerk in 's-Gravenvoeren, zodat deze vrolijke vogeltjes weer leven kunnen brengen op het kerkplein.

Dit is mogelijk dank zij het goedgekeurde project *Zwaluwen onder dak* van het Landschapsfonds van Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren in samenwerking met Heem en Natuur Voeren, de gemeente Voeren en de kerkraad van 's-Gravenvoeren. Aan iedereen die hiertoe bijdroeg een oprechte dankjewel.

Weggeefactie nestkasten

Wil JIJ ook een GRATIS nestkast krijgen en thuis ophangen? Voor de Huiszwaluw doen we met project "Zwaluwen onder dak" nog iets extra door een weggeefactie van kunstnesten door het Landschapsfonds van Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren.

Wil je een GRATIS nestkast voor de huiszwaluw? Dat kan met de volgende stapjes:

- Maak een foto van de plaats waar je het kastje wilt hangen (best hoger dan 4 meter en aan een oost- of noordgevel).
- Geef ons het adres waar je het gaat ophangen.
- Motiveer waarom dit een goede plek is voor de Huiszwaluw.

De antwoorden op de vraagjes hierboven mail je naar

hanne.mengels@rlk.be vóór 1 mei 2023. Je krijgt dan bevestiging om het nestkastje te gaan afhalen bij de milieudienst van de gemeente.

Na het ophangen zou het leuk zijn als je nog een foto kan bezorgen van het resultaat.

Hanne Mengels, Chris Coeckelbergh en Gudrun Poelmans

© CCnf - Chris Coeckelbergh

Vleesetende paddenstoelen

Als je op wandel bent in één van onze mooie natuurgebieden, en je komt aan de rand van een vennetje, maak je veel kans om plots oog in oog te staan met een wel heel bijzondere vertegenwoordiger van onze flora, namelijk de fotogenieke en insectenetende zonnedauw. Dit plantje lokt en vangt kleine kriebelbeestjes, die verleid worden door de blinkende en kleverige substantie aan zijn mini tentakeltjes. De prooidiertjes voorzien het plantje van het nodige voedsel, dat het niet kan vinden in de moerassige bodem van zijn groeiplaats.

Maar geloof het of niet, een aantal paddenstoelen zijn bij de zonnedauw in de leer geweest, en hebben ook verschillende vangtechnieken ontwikkeld om voedingsstoffen uit dierlijke prooitjes te kunnen vergaren. Deze zwammen hebben de vangtechnieken van de zonnedauw verder ontwikkeld en uitgebreid, en zijn ondertussen gespecialiseerd in het vangen van allerlei klein grut.

Harpoen- en oesterzwammen – *Hohenbuehelia* sp. en *Hleurotes* sp. – produceren giftige druppeltjes waarmee ze kleine aaltjes kunnen verlammen en vervolgens verteren. Denken we aan het gebruik van de giftige pijlpunten van de indianen. Dit gif komt dan wel van bepaalde kikkersoorten, terwijl onze paddenstoelen zelf instaan voor de productie van hun giftig goedje. De kogelwerper, *Sphaerobolus stellatus*, produceert kleverige vangstoffen in zijn steriele cellen. De tweekleurige fopzwam, *Laccaria bicolor*, beschikt over een gifstof om springstaartjes te immobiliseren en zo op zijn bord te krijgen.

Er zijn zelfs zwammen die zorgen voor plakkerige netten tussen hun zwamdraden, net zoals spinnen doen met hun kleverige draden in een spinnenweb. Plakkerige knobbels op de zwamdraden ontwikkelen, is dan weer een andere vangtechniek. Deze methode is als het ware afgekeken van de ouderwetse vliegenvanger in oma's keuken, of zou het net omgekeerd zijn?

Aaltjes staan bovenaan op het menu van de vleesetende zwammen. Van de stropers leerden sommige paddenstoelen

Kogelwerper — Foto Michael Wood, MykoWeb

stroppen aanleggen om deze nematoden of kleine wormpjes kunnen te vangen.

De zwammen uit de groep *Entomophthora*, letterlijke vertaling 'insectendoders', deinzen er niet voor terug om ook grotere prooien op hun verlanglijstje te plaatsen. Vliegen, oorwormen en sprinkhanen moeten er zonder pardon aan geloven als zij door de sporen van deze jagers overvallen worden. De sporen zijn voorzien van een kleverige slijmlaag, en hechten zich klemvast aan hun prooi. Ter plaatse beginnen deze sporen te kiemen, en dringen binnen in het lichaam van hun prooi. Geïnfecteerde insecten klimmen meestal zo hoog mogelijk op een plantenstengel, waar ze vervolgens hun einde afwachten. Het beestje doet dit niet om zo dicht mogelijk bij de hemel te zijn na zijn dood, maar zijn gedrag wordt door de schimmel beïnvloed met de bedoeling een optimale sporenverspreiding te bekomen door de wind, hoog op de stengel.

Andere sporen gaan dan weer met een aangetaste rups ondergronds, om zich daar in de verpopte rups verder te ontwikkelen. Het merkwaardig vruchtlichaam van de rupsendoder komt op het gepaste moment bovengronds en verspreidt zijn sporen, die weer op hun beurt nieuwe rupsen zullen infecteren. En de cirkel is rond. Keiharde maar wonderde wereld.

Jos Tuerlinckx

Veurswandeling

Op **zondag 21 mei 2023** houden we een natuurwandeling in de vallei van de Veurs (Sint-Martens-Voeren). Om **14:00** uur starten we 'bij Jetteke' (Veurs 29). Even de ingang van de spoorwegtunnel bekijken en dan klimmen naar Konenbos. Daar in de buurt lag in het najaar van 1944 een Amerikaans legerkamp. Even verder stortte in 1943 een RAF-bommenwerper neer; een monumentje in het bos verwijst daar nog altijd naar. De wandeling loopt verder door het Veursbos; hopelijk staan op dat ogenblik nog de purperorchissen in bloei. Nadien zal er zeker tijd zijn om na te praten op het terras 'bij Jetteke'.